МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій

ім.С.З.Гжицького

Факультет менеджменту, бізнесу та публічного адміністрування

Кафедра економіки та бізнесу в АПК імені Івана Поповича

«Допущений до захисту»
Завідувач кафедри,
д.е.н, професор
_____ Музика П.М.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на присвоєння освітнього ступеня **« МАГІСТР»**

за спеціальністю «051 Економіка»,

ОП «Економіка довкілля і природніх ресурсів»

Демчишак Любомир Романович

«Механізми підвищення фінансово-економічної безпеки підприємства (на прикладі СТЗОВ «ХХХ» Золочівського району Львівської області)»

Керівник кваліфікаційної роботи:

професор кафедри економіки та бізнесу

в АПК імені Івана Поповича

д.е.н, професор Куницька-Іляш М.В.

ЛЬВІВ-2025

ЗМІСТ

ВСТУП
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ
1.1. Економічна сутність конкурентоспроможності продукції та її еволюція
1.2. Конкурентоспроможність як економічна категорія в аграрному секторі
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ МАРКЕТИНГОВОЇ ТА ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТЗОВ «ХХХ»
2.1. Загальна характеристика СТЗОВ «ХХХ» та умов його господарської діяльності
2.2. Аналіз виробничо-економічних показників діяльності СТЗОВ «ХХХ»
2.3. Аналіз каналів збуту та системи просування продукції СТЗОВ «ХХХ»
2.4. Аналіз собівартості та цін реалізації продукції СТЗОВ «ХХХ»
2.5. Оцінка фінансових результатів та рентабельності діяльності СТЗОВ «ХХХ»
2.6. Аналіз екологічних аспектів господарської діяльності СТЗОВ «ХХХ»
2.7. Оцінка еколого-економічної ефективності виробництва продукції СТЗОВ «ХХХ»
2.8. SWOT-аналіз конкурентоспроможності продукції СТЗОВ «ХХХ»
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ СТЗОВ «ХХХ»
3.1. Стратегічні напрями підвищення конкурентоспроможності продукції СТЗОВ «ХХХ»
3.2. Економічні механізми підвищення ефективності та конкурентоспроможності продукції СТЗОВ «ХХХ»
3.3. Екологічно орієнтовані заходи підвищення конкурентоспроможності продукції СТЗОВ «ХХХ»
3.4. Маркетингові та збутові інструменти зміцнення конкурентних позицій СТЗОВ «ХХХ»
3.5. Інтегральна оцінка та прогноз підвищення конкурентоспроможності продукції СТЗОВ «ХХХ»
ВИСНОВКИ
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ВСТУП

Сучасний розвиток аграрного сектору економіки України відбувається в умовах підвищеної фінансово-економічної мінливості, посилення ризиків господарювання та зростання вимог до раціонального й відповідального використання природних ресурсів. За таких обставин особливої актуальності набуває проблема формування та забезпечення фінансово-економічної безпеки сільськогосподарських підприємств, діяльність яких ускладнюється обмеженістю фінансових ресурсів, сезонним характером виробництва, а також значною залежністю від природно-кліматичних умов.

Фінансово-економічна безпека підприємства виступає ключовим елементом загальної системи економічної безпеки та визначає спроможність суб'єкта господарювання до стабільного функціонування, протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам, ефективного управління фінансовими й природними ресурсами, а також досягнення сталого розвитку в довгостроковій перспективі. Для аграрних підприємств зазначена категорія має тісний зв'язок з екологічною складовою, оскільки інтенсивність і ефективність використання земельних, водних та енергетичних ресурсів безпосередньо впливають на фінансові результати їх діяльності та рівень економічної стійкості.

В умовах трансформаційних процесів національної економіки та активізації євроінтеграційного вектора розвитку особливого значення набуває необхідність розроблення та впровадження дієвих механізмів управління фінансово-економічною безпекою аграрних підприємств, які б поєднували фінансову стійкість, економічну ефективність та екологічну відповідальність. Водночас аналіз практики функціонування вітчизняних сільськогосподарських підприємств засвідчує фрагментарність і недостатню системність підходів до управління фінансово-економічною безпекою, що обумовлює потребу у проведенні поглиблених наукових досліджень у цьому напрямі.

Вагомий науковий внесок у розроблення теоретичних і прикладних аспектів економічної та фінансової безпеки підприємств здійснено

вітчизняними й зарубіжними науковцями. У наукових працях висвітлено сутність економічної безпеки, її структурні складові, підходи до оцінювання та інструменти забезпечення. Разом з тим недостатньо опрацьованими залишаються питання адаптації механізмів фінансово-економічної безпеки до специфіки аграрного виробництва, а також інтеграції екологічних чинників у систему фінансового менеджменту сільськогосподарських підприємств.

Особливої уваги потребує розроблення практичних інструментів зміцнення фінансово-економічної безпеки аграрних підприємств на рівні конкретних суб'єктів господарювання з урахуванням регіональних особливостей, ресурсного потенціалу та виробничої структури. У цьому контексті актуальним є дослідження діяльності СТЗОВ «ХХХ» Золочівського району Львівської області, яке здійснює господарську діяльність в умовах підвищених фінансових і виробничих ризиків та потребує вдосконалення системи управління фінансово-економічною безпекою.

Метою магістерської кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретико-методичних засад та розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів підвищення рівня фінансово-економічної безпеки СТЗОВ «ХХХ» Золочівського району Львівської області.

Для досягнення поставленої мети в роботі передбачається вирішення таких завдань:

- узагальнити наукові підходи до трактування сутності фінансово-економічної безпеки підприємства;
- дослідити специфіку формування фінансово-економічної безпеки аграрних підприємств з урахуванням екологічної складової;
- здійснити аналіз фінансово-економічного стану СТЗОВ «ХХХ»;
- визначити ключові загрози фінансово-економічній безпеці підприємства;
- обґрунтувати комплекс інструментів підвищення рівня фінансово-економічної безпеки;

- оцінити економічну та екологічну результативність запропонованих заходів.

Об’єкт і предмет дослідження

Об’єктом дослідження є процес забезпечення фінансово-економічної безпеки сільськогосподарського підприємства.

Предметом дослідження є сукупність економічних, фінансових та організаційних відносин, що виникають у процесі формування та реалізації механізмів підвищення фінансово-економічної безпеки СТЗОВ «ХХХ».

Методи дослідження

У процесі виконання магістерської кваліфікаційної роботи використано такі методи дослідження: аналіз і синтез, індукція і дедукція, порівняльний аналіз, економіко-статистичні методи, метод фінансових коефіцієнтів, табличний і графічний методи, а також метод експертних оцінок. Застосування зазначених методів дозволило забезпечити комплексність та обґрунтованість отриманих результатів.

Інформаційна база дослідження

Інформаційну базу дослідження становлять нормативно-правові акти України, офіційні статистичні матеріали, фінансова звітність СТЗОВ «ХХХ», наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, а також результати власних розрахунків автора.

Наукова новизна та практичне значення роботи

Наукова новизна одержаних результатів полягає в удосконаленні підходів до формування механізмів підвищення фінансово-економічної безпеки аграрного підприємства з урахуванням екологічної складової та регіональних особливостей господарювання.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості використання запропонованих рекомендацій у діяльності СТЗОВ «ХХХ» та інших сільськогосподарських підприємств з метою зміцнення їх фінансової стійкості та забезпечення сталого розвитку.

Структура та обсяг роботи

Магістерська кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи відповідає встановленим вимогам та включає таблиці, рисунки і додатки.

1. МЕХАНІЗМИ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

1.1. Формування організаційно-економічного механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки галузей економіки

Реалізація державної політики у сфері галузевого та секторального розвитку, а також забезпечення фінансово-економічної безпеки, вимагає не лише стратегічної виваженості, але й чіткої структурованості, узгодженості та послідовності управлінських дій. Особливе значення при цьому мають визначення цільових орієнтирів, розмежування відповідальності між суб'єктами управління, ідентифікація ключових точок втручання, а також формування ефективного набору інструментів і засобів впливу. Сукупність зазначених елементів повинна бути інтегрована в єдину інституційну систему, здатну не лише ініціювати необхідні макроекономічні зрушення, а й спрямовувати їх у визначеному стратегічному напрямі з одночасним посиленням конструктивних чинників та нейтралізацією деструктивних впливів, викликів і загроз як для окремих галузей, так і для національної економіки загалом.

Ключовим інструментом узгодження управлінських рішень на етапі планування та забезпечення їх ефективної координації на етапі реалізації виступає економічний механізм державної політики. Його сутність полягає у формуванні впорядкованої сукупності взаємопов'язаних елементів, які забезпечують досягнення визначених змін шляхом послідовної реалізації управлінських рішень. Принциповою особливістю такого механізму є чітка логіка причинно-наслідкових зв'язків, за якої кожний наступний етап трансформацій детермінується результатами попереднього та створює передумови для подальших змін.

Економічний механізм належить до складних інструментів державного регулювання, оскільки його функціонування спрямоване на досягнення комплексних результатів у довгостроковій перспективі. Процес реалізації стратегічних цілей державної політики у сфері фінансово-економічної безпеки галузей відбувається під впливом широкого спектра зовнішніх і внутрішніх чинників, характеризується високим рівнем невизначеності та значною роллю суб'єктивних управлінських рішень. Саме тому ефективність механізму значною мірою залежить від його здатності адаптуватися до мінливих умов середовища.

У науковій літературі виділяють різні види економічних механізмів, зокрема ринкові, господарські, організаційні, соціальні, фінансові, інституційні, інфраструктурні та суспільно-психологічні. Вони можуть реалізовуватися у формах прямого адміністративного впливу, опосередкованого регулювання або комплексних системних рішень, орієнтованих на трансформацію окремих сфер чи секторів економіки. Водночас найбільш поширеним і результативним у практиці державного управління є організаційно-економічний механізм, який дозволяє поєднати управлінську та економічну складові впливу.

Організаційно-економічний механізм забезпечує інтеграцію внутрішнього управлінського контуру державної політики з інструментами зовнішнього економічного впливу, що дає змогу підвищити ефективність управлінських функцій, скоротити часові лаги між ухваленням рішень і отриманням результатів, посилити контроль за реалізацією заходів та забезпечити можливість оперативного коригування інструментарію відповідно до зміни умов функціонування економіки. Саме така конфігурація створює передумови для досягнення стратегічних цілей у сфері фінансово-економічної безпеки галузей.

Функціональне призначення організаційного блоку механізму полягає у формуванні ефективної системи управління процесами зміцнення фінансово-економічної безпеки пріоритетних галузей у контексті реалізації їх

конкурентного потенціалу. Водночас економічна складова механізму спрямована на створення стимулюючого середовища, здатного забезпечити активізацію господарської діяльності, зростання інвестиційної привабливості та підвищення ефективності використання ресурсів. Обидві складові механізму взаємодіють між собою та орієнтовані на посилення базових параметрів фінансово-економічної безпеки галузей у поєднанні з формуванням їх конкурентних переваг.

Особливого значення набуває орієнтація механізму не лише на використання наявних конкурентних переваг, а й на формування потенційних можливостей розвитку, що можуть бути реалізовані в результаті інноваційно-технологічної модернізації, цифрової трансформації та вдосконалення внутрішніх і зовнішніх бізнес-процесів суб'єктів господарювання. У цьому контексті організаційно-економічний механізм виступає інструментом активізації прогресивних чинників розвитку та інтеграції сучасних глобальних трендів у національну економіку.

Організаційна складова механізму відповідає за формування структур управління, координацію діяльності суб'єктів державної політики та забезпечення функціонування системи менеджменту безпеки розвитку галузей. Економічна ж складова покликана генерувати стимули та мотиваційні імпульси для досягнення стратегічних цілей, забезпечуючи реалізацію фінансово-економічних інтересів ключових стейкхолдерів. У сукупності це дозволяє сформувати збалансовану систему управління фінансово-економічною безпекою галузей національного господарства.

Важливим аспектом формування організаційно-економічного механізму є вибір концептуального підходу до реалізації економічної політики. З одного боку, можливе застосування системи прямих економічних преференцій, з іншого — формування прозорих і рівних правил господарювання, спрямованих на усунення ринкових диспропорцій та інституційних викривлень. На наш погляд, саме другий підхід має більший потенціал у контексті довгострокового

зміцнення фінансово-економічної безпеки галузей, оскільки забезпечує стабільність, передбачуваність та підвищення довіри до економічної політики держави.

Попри відносну сформованість фінансово-економічної системи України, суттєвими залишаються проблеми монополізації ринків, зрощення бізнесу та влади, поширення тіньових схем і неформальних практик, що негативно впливають на ефективність функціонування підприємств реального сектору. Усунення таких системних дисфункцій є необхідною передумовою підвищення конкурентоспроможності та фінансово-економічної стійкості пріоритетних галузей економіки.

Таким чином, організаційно-економічний механізм державної політики у сфері забезпечення фінансово-економічної безпеки галузей має бути спрямований на поетапну трансформацію інституційного середовища, вдосконалення економічних відносин та формування умов для сталого розвитку галузевих економічних систем. Реалізація такого підходу створює передумови для досягнення високого рівня фінансово-економічної надійності та адаптивності пріоритетних галузей національної економіки.

На основі узагальнення вище наведеного видається доцільним представити модель організаційно-економічного механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки пріоритетних галузей національної економіки України у вигляді системи його елементів за управлінсько-інструментальним, структурно-функціональним та системно-галузевим рівнями.

Про дієвість та дієздатність такої моделі свідчатиме якість взаємозв’язків та взаємовпливів елементів, у результаті чого на рівні пріоритетних галузей національної економіки можливе поліпшення засад протидії та попередження ризиків і загроз, запровадження прогресивних інституціональних змін та структурних реформ, досягнення стратегічних орієнтирів розширеного економічного відтворення, раціонального розміщення і використання інвестиційного капіталу інноваційної технологізації виробництва, посилення потенціалу конкурентоспроможності.

Більше того, потреба у впровадженні саме такої моделі організаційно-економічного механізму обумовлена критичною потребою у протидії активізації деструктивних чинників повномасштабної воєнної агресії проти України та її кризових макроекономічних наслідків.

1.2. Формування фінансово-економічної безпеки розвитку високотехнологічних галузей промисловості

Низький рівень конкурентоспроможності економіки України в довгостроковій перспективі значною мірою зумовлений комплексом системних проблем, серед яких провідне місце посідають недостатня інноваційна активність, обмежена технологічна спроможність, процеси деіндустріалізації та домінування сировинно орієнтованих видів економічної діяльності. Одним із ключових індикаторів слабкості інноваційної складової національної конкурентоспроможності є вкрай низький рівень фінансування наукових досліджень і розробок. Так, на початку 2021 року частка витрат на НДДКР в Україні не перевищувала 0,5 % валового внутрішнього продукту, що суттєво нижче законодавчо визначеного мінімального рівня та значно поступається показникам країн Європейського Союзу.

Для порівняння, у середньому в країнах ЄС частка витрат на дослідження і розробки перевищує 2 %, тоді як у таких державах, як Швеція, Австрія та Німеччина, вона сягає 3 % і більше. Навіть у сусідніх з Україною країнах — Польщі та Угорщині — відповідні показники є вищими, ніж у вітчизняній економіці. Така ситуація зберігається протягом тривалого часу, що свідчить про хронічне недофінансування науково-дослідної сфери, обмежені можливості реалізації фундаментальних і прикладних досліджень, а також неспроможність промисловості в достатньому обсязі отримувати сучасні технології, що відповідають вимогам п’ятого та шостого технологічних укладів.

Зазначені проблеми не лише не були усунуті, а й значно загострилися в умовах воєнних дій та внутрішньої економічної нестабільності. У післявоєнний

період відновлення конкурентних позицій національної економіки потребуватиме не стільки екстенсивного нарощування інвестицій, скільки якісного технологічного оновлення виробничої бази, впровадження інноваційних рішень та прискореного розвитку високотехнологічних видів економічної діяльності, насамперед у реальному секторі. Ключовим свідченням таких трансформацій має стати перехід до моделі Індустрії 5.0, що передбачає реіндустріалізацію національного господарства на засадах інтелектуалізації, цифровізації та сталого розвитку.

У межах концепції Індустрії 5.0 стратегічні галузі промисловості набувають ролі основних драйверів технологічних і структурних зрушень, що зумовлює зростання вимог до рівня їх фінансово-економічної безпеки. Забезпечення високотехнологічного розвитку передбачає активне впровадження інновацій, новітніх виробничих технологій, цифрових рішень, а також інтелектуалізацію бізнес-процесів. Реалізація таких завдань потребує формування послідовної та ефективної державної економічної, зокрема промислової, політики, орієнтованої на створення сприятливого середовища для розвитку сучасних виробничих систем.

З огляду на системний характер зазначених завдань, їх вирішення можливе лише за умови проведення глибоких інституційних і структурних реформ, реалізованих через відповідний економічний механізм. Такий механізм повинен бути спрямований на подолання бар’єрів розвитку Індустрії 5.0 в Україні з одночасним формуванням запобіжників, які б забезпечували збереження та посилення фінансово-економічної безпеки високотехнологічних галузей у процесі їх модернізації. У цьому контексті економічний механізм доцільно розглядати як сукупність інструментів і важелів, спрямованих на створення стимулюючих умов для розвитку високотехнологічного виробництва.

Функціональне призначення такого механізму полягає у формуванні можливостей для забезпечення підприємств необхідними ресурсами — інвестиційними, інноваційно-технологічними, людськими та фінансовими. Йдеться про залучення капіталу для виробництва продукції з високою доданою

вартістю, впровадження сучасних інноваційних рішень, модернізацію матеріально-технічної бази, підвищення кваліфікації персоналу та зростання рівня інтелектуалізації праці. Відтак ефективність механізму безпосередньо пов'язана зі здатністю держави створити умови для концентрації та раціонального використання зазначених ресурсів.

З прикладної точки зору ключовим завданням механізму є усунення чинників, що стримують процеси реіндустріалізації національної економіки. Передусім це стосується формування повноцінного конкурентного середовища, без якого розвиток високотехнологічних галузей є неможливим. Забезпечення добросовісної конкуренції вимагає вдосконалення нормативно-правового поля, підвищення ефективності інституцій регулювання та контролю, розвитку партнерських відносин між державою та бізнесом. Відсутність таких умов породжує нерегульовані процеси, що створюють додаткові ризики для фінансово-економічної безпеки галузей.

Однією з характерних ознак недосконалості конкурентного середовища є поширення монопольних структур, які обмежують доступ до ресурсів, стримують інноваційні процеси та знижують стимули до технологічного оновлення. Для високотехнологічних галузей, де критично важливими є інвестиційна привабливість, доступ до передових технологій і трансфер інновацій, монополізація ринків створює суттєві бар'єри розвитку. Домінуюче становище окремих суб'єктів не лише знижує рівень конкуренції, а й гальмує перехід промисловості до вищих технологічних укладів через небажання здійснювати значні капіталовкладення у науково-дослідну діяльність.

Ситуація ускладнюється відсутністю в Україні дієвих правових і інституційних механізмів запобігання монополізації саме у сфері високотехнологічного виробництва. Наявні нормативні акти переважно орієнтовані на регулювання конкуренції на загальнонаціональному рівні та не враховують специфіки технологічних галузей, зокрема процесів трансферу технологій і впровадження інновацій. Водночас у стратегічних документах розвитку промисловості питання захисту конкуренції та мінімізації монопольних ризиків залишаються недостатньо висвітленими.

Суттєвим викликом для фінансово-економічної безпеки високотехнологічних галузей є також висока імпортозалежність національної економіки, зокрема у сфері постачання сучасного обладнання, технологій і комплектуючих. Значна частка імпорту, що надходить нелегальними або напівлегальними каналами, деформує конкурентне середовище, сприяє поширенню недобросовісної конкуренції та знижує стимули до розвитку вітчизняного виробництва.

Крім того, поширення тіньових економічних практик негативно впливає на інвестиційний клімат у високотехнологічних галузях, обмежує можливості залучення іноземних технологій і ускладнює процеси комерціалізації інтелектуальної власності. У результаті послаблюються позиції українських підприємств на міжнародних ринках та знижується їх конкурентний потенціал.

Водночас державна підтримка розвитку високотехнологічного промислового комплексу в Україні залишається недостатньою. Наявні інструменти стимулювання мають переважно короткостроковий характер і не забезпечують системного ефекту. Світовий досвід свідчить, що сталий розвиток високотехнологічних галузей можливий за умови довгострокової фінансово-кредитної, податкової та інституційної підтримки, у тому числі через механізми державних гарантій та активну інформаційно-маркетингову політику.

Подальший розвиток високотехнологічних галузей промисловості та забезпечення їх фінансово-економічної безпеки значною мірою залежать від якості та системності державної підтримки. У вітчизняній практиці така підтримка носить фрагментарний характер і не формує стійких довгострокових стимулів для інноваційної модернізації виробництва. Переважно застосовуються окремі інструменти зниження податкового навантаження, пом’якшення умов кредитування або коригування митних ставок, які мають обмежений часовий ефект і не забезпечують системної трансформації промислового сектору.

На відміну від цього, міжнародний досвід свідчить про високу результативність комплексних програм підтримки високотехнологічних галузей, орієнтованих на довгострокову перспективу. Йдеться про поєднання

податкових стимулів, державних гарантій для інвесторів, розвиток інноваційної інфраструктури, підтримку науково-дослідних центрів і стартапів, а також активне сприяння інтеграції підприємств у глобальні ланцюги створення доданої вартості. У такому контексті фінансово-економічна безпека галузей розглядається не лише як захист від ризиків, а як умова їх динамічного розвитку та зростання конкурентоспроможності.

Окремої уваги потребує інформаційно-аналітична та маркетингово-збутова підтримка високотехнологічних підприємств. В Україні ці напрями залишаються недостатньо розвиненими, що обмежує можливості просування інноваційної продукції на внутрішні та зовнішні ринки. Відсутність масштабних національних і міжнародних промоційних заходів, спрямованих на популяризацію інвестиційно-інноваційних проєктів промислових підприємств, знижує інтерес потенційних інвесторів і партнерів. Локальні ініціативи, як правило, не мають значного економічного ефекту та не формують стійкого позитивного іміджу галузі.

У контексті забезпечення фінансово-економічної безпеки високотехнологічних галузей важливо враховувати і проблему обмеженого доступу підприємств до довгострокових фінансових ресурсів. Висока вартість кредитів, жорсткі вимоги до забезпечення та недостатній розвиток альтернативних форм фінансування стримують реалізацію масштабних інноваційних проєктів. За таких умов зростає потреба у формуванні спеціалізованих фінансових інструментів, орієнтованих на підтримку високотехнологічного виробництва, зокрема венчурного фінансування, цільових інвестиційних фондів та механізмів державно-приватного партнерства.

Важливим чинником посилення фінансово-економічної безпеки високотехнологічних галузей є розвиток людського капіталу. Сучасні технологічні трансформації вимагають високого рівня кваліфікації персоналу, здатності до безперервного навчання та адаптації до швидких змін. Водночас в Україні спостерігається дисбаланс між потребами високотехнологічного

виробництва та наявною системою підготовки кадрів, що знижує ефективність упровадження інновацій і створює додаткові ризики для галузевої безпеки.

У цьому контексті державна політика має бути спрямована на стимулювання взаємодії між промисловими підприємствами, закладами вищої освіти та науково-дослідними установами з метою формування інтегрованих освітньо-науково-виробничих кластерів. Така кооперація сприятиме підвищенню якості підготовки фахівців, прискоренню трансферу знань і технологій, а також зростанню інноваційної активності підприємств.

Забезпечення фінансово-економічної безпеки високотехнологічних галузей неможливе без урахування зовнішніх економічних чинників, зокрема коливань світових ринків, змін у міжнародному регуляторному середовищі та геоекономічних трансформацій. У таких умовах важливого значення набуває диверсифікація зовнішньоекономічних зв’язків, зменшення критичної залежності від окремих ринків і постачальників, а також нарощення власного виробничо-технологічного потенціалу.

Таким чином, формування фінансово-економічної безпеки розвитку високотехнологічних галузей промисловості потребує комплексного підходу, що поєднує інституційні, фінансові, інноваційні та кадрові інструменти державної політики. Реалізація такого підходу дозволить не лише мінімізувати наявні ризики та загрози, а й створити умови для сталого розвитку високотехнологічного сектору, підвищення його конкурентоспроможності та інтеграції у глобальний економічний простір.

2. АНАЛІЗ СТАНУ УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМ ВИРОБНИЦТВОМ

2.1 Організаційно-економічна характеристика господарства

СТЗОВ «ХХХ» Золочівського району Львівської області утворено на базі майнових і земельних паїв працівників колишнього виробничого сільськогосподарського кооперативу.

Головною метою діяльності підприємства є виробництво сільськогосподарської продукції, а також її переробка і реалізація та інші види діяльності, зокрема, надання сервісних послуг, здійснення маркетингу, збільшення кількості робочих місць.

У сільському господарстві головним засобом виробництва є земля. Земля є основою виробництва сільськогосподарських продуктів. У зв'язку з тим, що землі які орендує господарство різні за якістю ґрунтів, їх розділено на два сорти: І сорт – кращі землі і ІІ - гірші землі.

Близько 50% із всіх земель які орендуються припадають на землі ІІ категорії і землі, які підпадають затопленню. Таким чином керівникам господарства необхідно правильно і ефективно використовувати земельні ресурси для їхньої максимальної віддачі. Землі господарства за своєю природною родючістю в порівнянні до земель в загальному по району, відносяться до IV - V категорій. Це свідчить про те, що для досягнення бажаної, запланованої урожайності сільськогосподарських культур господарству необхідно затрачати значно більше коштів ніж його конкурентам у яких якісніші землі.

Напрямок розвитку господарства скотарсько-молочний з розвинутим овочевим та зерновим господарством.

Майже усі процеси в рослинництві і тваринництві механізовані. Загальний рівень механізації у рослинництві становить 60-80%, у тваринництві – 70-80 %.

Необхідно чітко уявити діяльність господарства, його розмір, виробниче направлення, рівень інтенсивності сільськогосподарського виробництва, економічну ефективність процесу інтенсифікації. Це дає можливість у подальшому визначити галузі виробництва, найбільш важливі для даного господарства.

Земельний фонд господарства представлений неоднорідними за властивостями, генетичною будовою і родючістю ґрунтами. Найбільш поширеними ґрунтами в господарстві є дерново-буроземні середньо-суглинкові на алювіальних та делювіальних відкладах (33%) та дерново-буроземні легкосуглинкові (22%). Ці ґрунти належать до особливо цінних ґрунтів і у відповідності із Земельним Кодексом України (стаття 33) не підлягають вилученню для несільськогосподарського виробництва.

У сільському господарстві земля виступає як основний засіб виробництва. Її не можна замінити іншими засобами. Тому раціональне використання земельних ресурсів має велике значення для збільшення виробництва продукції господарства. Проаналізуємо стан землекористування у СТЗОВ «ХХХ» Золочівського району Львівської області у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Склад і структура сільськогосподарських угідь СТЗОВ «ХХХ»

Види угідь	Площа, га			2023 р. у % до 2021 р.
	2021р.	2022р.	2023р	
Всього сільськогосподарських угідь	1034	1034	1027,94	99,4
з них: рілля	568	568	548,39	96,5

Зробивши аналіз даних таблиці бачимо, що площа сільсько-господарських угідь господарства протягом трьох останніх років суттєво не

змінювалася. Протягом 2023-2021рр вона залишалася незмінною, а у 2023 році вона зменшилася на 6,06 га. Площа ріллі даного господарства у структурі сільськогосподарських угідь у 2023 році займає 53,3 % . Площі відведені під сіножаті та пасовища, становлять, відповідно, 30,0 – 16,7%

Сіножаті і пасовища, які в структурі земельних угідь складають 45%, малопродуктивні, що негативно позначається на кормовій базі. Так, у 2021-2023 роках з кожного гектара природних кормових угідь було одержано в середньому 14,5 ц к. од.

Господарство спеціалізується в молочному напрямку і тому необхідно звернути увагу на розробку зеленого конвеєра, який повинен сприяти раціональному використанню всіх земель господарства.

Для здійснення будь-якого виробничого процесу необхідні засоби виробництва. Вони створюють виробничо-технічний потенціал галузі, що визначається сукупністю матеріально-речових елементів виробництва, які за певних умов забезпечують можливість вдосконалення всього циклу технологічних операцій для одержання сільськогосподарської продукції.

В ринкових умовах господарювання особливої актуальності набувають питання забезпечення сільськогосподарських підприємств основними і оборотними засобами, ефективного їх використання.

Економічне значення основних засобів полягає в тому, що вони є мірилом розвитку процесу праці в сільському господарстві, формують ступінь комплексної механізації і автоматизації виробництва, забезпечують якісне і своєчасне виконання сільськогосподарських робіт і цим самим впливають на продуктивність праці.

Велике значення має структура основних засобів, оскільки найвищу віддачу дає їх активна частина (машини, обладнання, транспортні засоби), зокрема енергетичні потужності. Як зазначено у статуті селянського (фермерського) господарства, майном господарства може бути земля, житлові

будинки, предмети особистого користування, предмети домашнього вжитку, продуктивна та робоча худоба, птиця, бджолосім'ї, посіви і посадки с.-г. культур, вироблена продукція і доходи від її реалізації, транспортні засоби, кошти, акції та цінні папери, а також інше майно споживчого і виробничого характеру.

Таблиця 2.2

Склад і структура основних засобів СТЗОВ «ХХХ»

Групи основних засобів	2021 рік		2022 рік		2023 рік	
	Вартість, тис. грн.	Структура, %	Вартість, тис. грн.	Структура, %	Вартість, тис. грн.	Структура, %
Будинки, споруди, передавальні пристрої	17897	28,7	25805	33,1	41002	44,1
Машини, обладнання	18139	29,1	19595	25,1	21053	22,6
Транспортні засоби	10620	17,0	11185	14,4	10098	10,9
Тварини	14807	23,8	20269	26,0	18550	19,9
Земельні ділянки	854	1,4	854	1,1	2057	2,2
Виробничий і господарський інвентар	25	0,04	212	0,3	236	0,3
Разом	62342	100,0	77920	100,0	92996	100,0

Тому аналізують не тільки динаміку основних засобів, але і їх структуру. Проаналізувавши виробничі фонди господарства, можна сказати, що найбільшу вартість мають будівлі, споруди та передавальні пристрої. Ферми, будівлі і

споруди, в яких утримувалася значна кількість поголів'я заповнені сьогодні на половину, а вартість їх досить велика.

У 2022 році загальна сума будівель і споруд складала 41002 тис. грн., що становить 22,6 %. Це позначається на великій сумі амортизаційних відрахувань, які припадають на ново вироблену продукцію та її собівартості.

Потрібно також відмітити, що технічні засоби, які рахуються на балансі господарства, не виконують в деякій мірі свої завдання через те, що експлуатаційна надійність їх не відповідає тим вимогам, які повинні бути при застосуванні прогресивних технологій виробництва сільськогосподарської продукції. Вони вимагають поповнення, а також часткової модернізації, але для цього необхідні певні кошти. В структурі вони займають 9 %.

У сільському господарстві поряд із землею і засобами виробництва необхідними виробничими ресурсами, як і в інших галузях економіки, є праця. Носіями здатності працювати виступають трудові ресурси. Соціальну їх суть становлять люди у певних виробничих умовах, а економічну – робочий час, необхідний для виконання суспільно корисної праці.

Формування і використання трудових ресурсів у сільському господарстві має свої особливості: з розвитком продуктивних сил абсолютно зменшується чисельність працівників у галузі.

На результат виробничої діяльності негативно позначається не лише недостаток робочої сили, але і її надлишок. Якщо недостача робочої сили певною мірою утрудняє раціональне використання землі, то її надлишок створює проблеми безробіття на селі та формує негативну ситуацію при формуванні процесу раціонального використання ресурсів.

Таблиця 2.3

Використання трудових ресурсів у СТЗОВ«ХХХ»

Показники	Роки		
	2021	2022	2023
Зайняті в сільськогосподарському виробництві, чол. з них: в рослинництві в тваринництві	58 39 19	47 30 17	39 28 11
Виробництво валової продукції на 1 середньорічного працівника, тис. грн.	28,5	36,9	58,6
Оплата праці 1 середньорічного працівника, грн.	4707,0	3270,0	6820,5

Як видно з даних табл. 2.3, господарство володіє незначним трудовим ресурсним потенціалом. Він складається з працездатного населення, яке зайняте в різних сферах виробничої діяльності і, в першу чергу, в тваринництві та рослинництві. Загальна кількість зайнятих у сільськогосподарському виробництві у СТЗОВ «ХХХ» ” на кінець 2023 року складала 39 чоловік, що на 32,7% менше ніж в 2021 році. Це відбулося тому, що знизилася продуктивність окремих галузей внаслідок відсутності ресурсів та матеріально-технічного забезпечення.

Економічне становище господарства є досить складним. Незважаючи на це, кінцевим економічним результатом його функціонування 2022 і 2023 рр був чистий прибуток, тобто у ці роки його діяльність була рентабельною. А у 2021 р. сума збитку склала -14,0 тис. грн. (табл. 2.4).

Зробивши аналіз даних таблиці 2.4 бачимо, що площа сільськогосподарських угідь господарства протягом трьох останніх років суттєво не змінювалася. Протягом 2021-2022 рр вона залишалася незмінною, а у 2023 році вона зменшилася на 6,06 га. Площа ріллі даного господарства у структурі сільськогосподарських угідь у 2023 році займає 53,3%. Площі відведені під сіножаті та пасовища, становлять, відповідно, 30,0 – 16,7%.

Земельні ресурси сформовані шляхом передачі в оренду підприємству

земельних часток (паїв). Підприємство укладає договори оренди земельних паїв, які реєструються у місцевій раді. Від обсягу використовуваних угідь залежить величина фіксованого сільськогосподарського податку, який сплачує підприємство.

Таблиця 2.4.

Основні економічні показники СТЗОВ «ХХХ»

Показник	2021 р.	2022 р.	2023р	2023 р у% до 2021р
Площа сільськогосподарських угідь, га	1034	1034	1027,94	99,4
в т.ч. ріллі	568	568	548,39	96,5
Середньорічна чисельність с.-г. працівників, осіб	58	47	39	67,3
Первісна вартість основних засобів, на кінець року, тис .грн.	23360	24670	24890	106,5
Рівень зносу основних засобів, %	60,9	73,3	73,1	120,0
Грошові надходження, тис. грн.	14282	14460	19048	133,4
Поголів'я, на кінець року, голів: великої рогатої худоби	319	292	103	32.3
в т.ч. корів	16	170	80	У 5 раз
свиней	13	2	-	-
обсяг виробництва, ц: зерна	6429	4803	2889	44,9
ріпак	-	-	1183	-
картоплі	4058	4800	3190	78,6
овочі	2237	890	1490	66.6
молока	2756	2430	1420	51,5
приросту великої рогатої худоби	145	172	153	105,5

приросту свиней	13	2	-	-
Виручка від реалізації с.-г. продукції, тис. грн.	14096	14238	19048	135,1
в т.ч. на 1 га с.-г. угідь, грн.	13362	13769	18530	138,7
на одного середньорічного працівника	243034	303890	488410	У 2,01 р
Валовий прибуток, тис. грн.	1030	750	4400	У 3,92 р
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	-140	870	2660	На 280 п.

Показником економічної ефективності використання земельних ресурсів є виручка від реалізації сільськогосподарської продукції з розрахунку на 1 га використовуваних угідь. Як свідчать наведені в табл. 2.4 показники, у 2022 році порівняно з 2021 роком вона збільшились на 38,7%. Підприємство не використовує всі орні землі під посіви сільськогосподарських культур; частина їх через економічні проблеми в останні роки не оброблялась.

Важливою складовою частиною виробничих ресурсів підприємства є працівники. Загальна їх чисельність протягом останніх років відзначається тенденцією до зменшення. У 2023 році оплата праці одного середньосписокового працівника у перерахунку на повну зайнятість вона лише відповідала передбаченому законодавством країни мінімуму. Варто відзначити помітне збільшення протягом аналізованого періоду виручки від реалізації продукції з розрахунку на одного працівника. Це означає, що продуктивність праці в динаміці збільшувалася.

Організаційна структура СТЗОВ«ХХХ» побудована за галузевим принципом з розподілом на цехи рослинництво і тваринництво за видом: господарство – бригада (ферма).

Виробництво в господарствах організовують по внутрігосподарських підрозділах. Сукупність підрозділів, зайнятих основною діяльністю, а також

обслуговуючих виробництв і допоміжних підприємств становить організаційну структуру підприємства.

Таблиця 2.6

Динаміка рівня рентабельності основних видів продукції

у СТЗОВ«ХХХ» », %

Продукція	2021 р.	2022 р.	2023 р	2023 р. до 2021 р., +/- п.
Продукція рослинництва	-11,2	5,06	21,4	32,6
в т.ч. зерно	8,96	-17,07	-25,2	-34,2
овочі	-21,1	19,5	53,9	75
картопля	-21,47	2,1	31,3	52,7
ріпак	-	-	23,7	-
продукція тваринництва	-32,0	-24,59	-2,8	29,2
в т.ч. приріст великої рогатої худоби	-42,2	-11,39	-22,8	19,4
приріст свиней	-31,0	-26,1		-
молоко	-29,6	-24,8	22,2	51,8

У 2023 році хоч ціни на зерно в Україні значно зросли, рівень рентабельності знизився у господарстві на 34,2 пункти а у галузі рослинництва в цілому зріс на 32,6 п. відповідно до 2021 року. Низька прибутковість галузі продукції зернових зумовлена низькою урожайністю зерна і низькою реалізаційною ціною. Реалізаційна ціна зерна у 2023 становила 107,5 грн. за 1ц

продукції, а у господарствах району вона сягала до 160грн за 1 ц продукції. Такий рівень ціни зумовлений низькою якістю зерна. Щодо інших видів культур галузі рослинництва то спостерігається значне покращення їх показників у 2023 році. І ми бачимо, що рентабельність овочів картоплі і ріпаку у господарстві складає відповідно – 75%, 52,7% і 23,7%. Складною є ситуація у м'ясному скотарстві. Що до виробництва молока то у 2023 році воно є прибутковим і рівень рентабельності якого складає 22,2.%.

Збитки від виробництва продукції тваринництва певною мірою покриваються за рахунок отримуваних з бюджету доплат. Так, у 2023 році підприємство отримало 73,3 тис. грн. дотацій за рахунок податку на додану вартість для розвитку тваринництва. Ці кошти не перекрили повністю збитки від реалізації худоби, але все ж суттєво поліпшили фінансові показники підприємства.

Доходи від виробництва сільськогосподарської продукції прямо залежать від урожайності культур і продуктивність тварин (табл. 2.7). Чим більші показники урожайності й продуктивності тварин, тим нижчою буде собівартість продукції, а отже – вищими показники рентабельності.

Таблиця 2.7

Динаміка урожайності сільськогосподарських культур і продуктивності тварин у СТЗОВ «ХХХ»

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р	2023 р. до 2021 р., %
Урожайність, ц/га: зернових	15,7	12,0	10,9	69,4
овочів	82,8	80.9	114,6	138,4
картоплі	126,8	160,0	110	86,8
Удій молока на одну середньорічну корову, кг	1722	1429	1775	103
Середньодобовий приріст,				

грам: великої рогатої худоби	249,8	390,7	251,4	100,6
свиней	445,0	273,9	-	-

Проведений аналіз засвідчує, що в цілому показники урожайності культур і продуктивності тварин у СТЗОВ «ХХХ» особливо за 2023 р. є низькими. Спостерігається тенденція до зниження урожайності зернових і картоплі. Це свідчить про недоліки у технологіях сільськогосподарського виробництва, що тут використовуються.

Низький рівень урожайності культур і продуктивності тварин вказує на наявність значних резервів до їх підвищення. Реалізувавши ці резерви, підприємство зможе значно поліпшити економічні показники своєї діяльності.

Досліджуване господарство розвивається в молочно-м'ясному напрямку. Загальні обсяги виробництва продукції молочного скотарства формуються під впливом двох основних факторів: чисельності поголів'я корів та рівня її продуктивності.

Зростання поголів'я корів – це екстенсивний фактор збільшення виробництва, а підвищення продуктивності тварин – це інтенсивний шлях.

Продуктивність корів є основним показником розвитку галузі. Її розраховують виходячи з кількості продукції бажаної якості, одержаної з однієї голови, або в цілому з усього поголів'я за певний період часу.

Продуктивність тваринництва залежить від багатьох чинників. Переважаючим чинником в цьому напрямку є, перш за все, певна господарська політика, яка повинна бути направлена на розвиток цієї галузі. Мається на увазі якісне і раціональне формування основного стада худоби, покращення його племінних якостей та відтворення. До цього потрібно добавити ще й відповідні умови утримання худоби та догляду за ними. Не можна враховувати такого моменту, як зміцнення кормової бази та покращення годівлі худоби. В

сукупності вони повинні забезпечити оптимальний рівень виробництва і реалізації продукції.

Таблиця 2.8

Динаміка чисельності поголів'я, його продуктивності та виробництва продукції молочного скотарства в господарстві

Показники	Роки			2023 р. у % до 2021 р.
	2021	2022	2023	
Поголів'я корів	160	170	80	100
Надій молока на середньорічну корову, кг	1722	1429	1775	103
Валове виробництво молока ц	2755,0	2429,3	1420	51,5
Товарне виробництво, молока ц	2422	2112	1290	53,3

Вище відмічені фактори позначилися на продуктивності скотарства, як по виробництву молока, так і по яловичині.

Дані табл. 2.8 вказують на нерівномірність і нестабільність розвитку молочного скотарства. В 2021 році відбувався ріст виробництва молока, однак в 2023 році його виробництво зменшилось на 1335 ц. Це є ознака тих конкретних чинників, які в певні роки відображалися на економічній ситуації, яка складувалася в господарстві: нестача кормів, не ефективне і необґрунтоване відтворення стада, порушення технологічних принципів виробництва продукції. В різні періоди дослідження ці чинники проявлялися по-різному.

Характерним для галузі є те, що протягом останніх років знизилась яловість корів. Так, у 2023 році в розрахунку на 100 корів і нетелів було одержано 84 телят, що є непоганим показником використання племінного стада. У цьому ж році господарство також придбало на Радехівському племзаводі 4 голови породи українська чорно-ряба. Ця порода характеризується високою молочною продуктивністю, доброю оплатою корму, інтенсивною енергією росту. Слід зазначити, що не все вироблене молоко в господарстві реалізується, частина його залишається на внутрігосподарські потреби, а це в основному на випоювання телят, що становить близько 9 % його валового виробництва. В подальшому в господарстві планують збільшити стадо молочних корів і довести до 100 голів, що сприятиме збільшенню грошових надходжень від молочної продукції.

Витрати на управління є складовою частиною виробничого процесу і суттєво впливають на показники виробничо-господарської діяльності.

Для утримання апарату управління у господарстві здійснюють витрати за такими статтями: витрати на оплату праці апарату управління (керівників, спеціалістів, технічних працівників), витрати на відрядження і переміщення, на утримання адміністративних споруд (опалення, освітлення, водопоста-чання і їх ремонт), їх амортизація, канцелярські витрати, витрати на забезпечення зв'язку (поштові і телефонні), витрати на придбання бланків планової, облікової та звітної документації, на малоцінні і швидкозно-шувані предмети, утримання службового легкового транспорту, на охорону праці і техніку безпеки та інші витрати.

Крім того, до витрат управління прийнято включати такі затрати, як: витрати на підготовку кадрів, на винахідництво та раціоналізаторські пропозиції, страхові платежі по будівлях, утримання і обслуговування технічних засобів управління, але у СТЗОВ «ХХХ» кошти на такі цілі не виділялися за 3 останні роки.

Отже, система показників ефективності управління має оцінювати здатність менеджменту організації справлятися із проблемами, що виникають у процесі її діяльності. Разом з тим, показники ефективності мають відображати і зміну загального стану організації під впливом управлінських зусиль. Управлінські зусилля певною мірою можуть бути оцінені у кількісному вираженні через величину витрат на управління. Чим меншими є ці витрати з розрахунку на одиницю продукції, тим ефективнішою вважається система менеджменту підприємства.

2.2 Стан нормативно-правового регламентування управління аграрним виробництвом

Адміністративні методи становлять систему прямого адміністративного впливу на підлеглих. Цей вплив використовується для виконання нормативних та індивідуальних актів управління. Нормативні акти управління (Статут підприємства, положення про структурні підрозділи, інструкції тощо) визначають мету, завдання, функції, права та відповідальність підприємства, його підрозділів і службових осіб апарат) управління. Індивідуальні акти управління на підприємстві (накази, розпорядження, вказівки тощо) адресують певним об'єктам управління, визначають їм чергові завдання.

Організаційний вплив на об'єкт управління здійснюється у формі регламентування, нормування, інструктування та інформування. Він є засобом впливу через документи тривалої дії.

Організаційне регламентування ґрунтується на використанні норм українського права і правил, дотримання яких обов'язкове як для керівника, так і для всіх працюючих на підприємстві. На основі правових норм, що містяться в законах, декретах, положеннях, указах і постановах українського законодавства, в Статуті підприємства та інших документах. На підприємствах розробляють положення про відділи і служби, а також посадові інструкції для всіх службових осіб.

Вплив на систему, якою управляють, за допомогою організаційного нормування реалізується через встановлення нормативів, які уточнюють межі будь-якої діяльності, параметри технічних і економічних процесів. На підприємствах можуть використовуватися такі нормативи:

- технічні – періодичність технічних обслуговувань і міжремонтних строків роботи обладнання, норми міжремонтних пробігів автотранспорту підприємства;
- технологічні – витрати сировини, енергії тощо;
- організаційно-економічні нормативи – правила внутрішнього розпорядку, положення про оплату праці, розміри амортизації, нормативи власних оборотних коштів, норми витрат засобів на технічне обслуговування, поточний ремонт обладнання та багато інших.

Організаційно-методичне інструктування – також ефективний засіб інформаційного впливу на трудовий колектив або на окремого працівника. На підприємствах за допомогою методичних вказівок, розробок, інструкцій розробляються правила, які регулюють організаційні та спеціальні сторони його діяльності, підрозділів і службових осіб. Визначається порядок виконання будь-яких робіт, використання технічних засобів.

До інформаційного впливу належить використання на підприємстві актів, протоколів, доповідних записок, службових листів, заяв.

На відміну від організаційного впливу методи розпорядчого впливу відображають динаміку процесу управління і спрямованості на регулювання виробництва та усунення збоїв і перешкод, що виникають у роботі, їх здійснюють шляхом прийняття адміністративно-управлінських актів керівником, проведення спеціальних організаційних заходів. Розпорядчий вплив на підприємстві реалізується у формі наказів, розпоряджень, вказівок (письмово чи усно). Накази можуть віддаватися керівником підприємства як в письмовій, так і в усній формі. При цьому використовуються кадрові, виробничі накази, накази по заробітній платі, з приводу переводу на іншу

роботу, прийняття на роботу та звільнення з роботи, накази про покарання та заохочення. Розпорядження віддаються як в усній, так і в письмовій формі начальниками підрозділів, служб, в деяких випадках — керівником. Вони мають на меті виконання наказів. Вказівки використовуються для виконання наказів і розпоряджень.

Дисциплінарні дії на підприємстві використовуються згідно з конкретними ситуаціями. Вони виливаються в зауваження, догани, звільнення тощо.

Характерною особливістю правового забезпечення аграрного виробництва є те, що важливе місце серед них займають рекомендаційні акти. Правила з цих актів (зразків норм) набувають юридичної сили лише після того, як їх покладено в основу локальних актів і прийнято вищими органами самоврядування аграрних, колективних і корпоративних сільськогосподарських підприємств.

Соціальне-економічне становище колективних, державних сільськогосподарських підприємств, суб'єктів аграрного підприємництва зумовлює їхню правосуб'єктність. Суб'єктивні права і юридичні обов'язки кожного з них відповідно до чинного законодавства полягають у самостійному вирішенні правових питань виробничо-господарської, фінансової, збутової та іншої діяльності. У вирішенні цих питань поряд з організаційно-управлінськими заходами неправового характеру важливу роль відіграє правова їх регламентація, що здійснюється на основі внутрішньогосподарських нормативно-правових актів. Останні за порядком набуття юридичної сили розмежовуються на дві групи.

До першої групи належать внутрішньогосподарські нормативно-правові акти, які набувають юридичної сили з моменту реєстрації підприємства у відповідних державних органах. До другої – акти, що набувають юридичної сили відразу з моменту прийняття їх найвищими органами самоврядування господарств – загальними зборами членів підприємств, акціонерів, учасників

товариств з обмеженою відповідальністю та членів трудового колективу орендного підприємства тощо. Так, до першої групи локальних нормативно-правових актів належить лише статут господарства, а в господарських товариствах – установчий договір та статут. До другої – всі інші внутрішньогосподарські корпоративні правові акти.

СТЗОВ «ХХХ» Золочівського району Львівської області створено та діє у відповідності до Законів України "Про підприємництво", "Про підприємництво в Україні", "Про власність", "Про колективне сільськогосподарське підприємництво", земельного законодавства та інших законодавчих актів.

Одним з основних нормативно-правових документів, якими господарство керується в своїй виробничо-господарській діяльності, є Статут. В своїй діяльності керується чинним законодавством і цим Статутом.

Трудова діяльність в СТЗОВ «ХХХ» здійснюється на основі укладених трудових договорів-контрактів у відповідності з діючим законодавством.

Максимальний розмір виплат за результатами праці окремих громадян не обмежується. Мінімальний розмір заробітної плати не може бути нижчий встановленого законодавством України мінімального розміру заробітної плати на час укладення договору (контракту).

Трудові відносини в СТЗОВ «ХХХ» визначаються і припиняються на підставі КЗпП України, «Правил внутрішнього розпорядку СТЗОВ «ХХХ» , «Положення про оплату праці».

СТЗОВ «ХХХ» здійснює оперативний та бухгалтерський облік результатів своєї діяльності, з також веде статистичну звітність і подає у встановленому порядку й обсязі органам державної статистики.

Джерелом аграрного права є такі внутрішньогосподарські нормативні акти, як Правила внутрішнього розпорядку, Положення про оплату праці, Положення про раду виробничої бригади, Положення про

внутрішньогосподарський розрахунок, Положення про внутрішньогосподарський підряд, Положення про внутрішньогосподарський орендний підряд, Положення про ревізійну комісію, Положення про основні функції керівних працівників і спеціалістів тощо.

2.3 Аналіз організаційної побудови і структури управління

Будь-яке виробництво або діяльність не можуть проводитися без наявності чіткої організаційної та управлінської структури, які повинні бути найбільш раціональними та ефективними. Формою здійснення в організації функцій і ефективним механізмом регулювання та координації діяльності працівників є організаційна структура.

Структура організації – це ті фіксовані взаємозв'язки, які існують між підрозділами і працівниками організації. Її можна визначити як встановлену схему взаємодії і координації технологічних і людських елементів.

Науково обґрунтована структура є організаційною базою системи управління. Структура організаційно регламентує виконання управлінських функцій, виконує роль мережі каналів, по яких рухаються потоки інформації, необхідної для забезпечення комунікативності між керівниками і підлеглими, між працівниками, що знаходяться на одному ієрархічному рівні. Чим раціональнішою є структура управління і вищим рівень її досконалості, тим ефективніше функціонує вся система управління, що є ключовим елементом організації менеджменту. Вибір певної організаційної структури залежить від розміру, концентрації, спеціалізації виробництва, розміщення та розмірів населених пунктів та виробничих об’єктів, складу та розміщення сільськогосподарських угідь, стану транспортних шляхів, розвитку зв’язку, кваліфікації кадрів.

При формуванні організаційних структур головна увага відводиться доданню їм динамічності для того, щоб вони могли пристосовуватися до постійних змін внутрішнього і зовнішнього середовища. Зовнішнє середовище по відношенню до підприємства і його організаційної структури є безліччю взаємозв'язаних чинників, які роблять вплив на все, що відбувається усередині організації. Це і економічні умови, і споживачі і конкуруючі організації, техніка і технологія і множина інших чинників.

Організаційну структуру будь-якої організації слід розглядати з різних позицій і з урахуванням різних критеріїв. На її дієвість і ефективність впливають:

1) дійсні взаємозв'язки між людьми і їх роботою. Це відбивається у схемах організаційних структур і в посадових обов'язках;

2) діюча політика керівництва і методи, що впливають на людську поведінку;

3) повноваження і функції працівників організації на різних рівнях управління (нижчому, середньому, вищому).

При умілому поєднанні вказаних трьох чинників в організації може бути створена така раціональна структура, при якій існує реальна і сприятлива можливість досягнення високого рівня ефективності виробництва.

Структура управління – це упорядкована сукупність взаємозв’язаних елементів системи, що визначає поділ праці і службових обов’язків між структурними підрозділами і працівниками апарату управління з підготовки, прийняття і реалізації управлінських рішень. Вона організаційно закріплює функції за структурними підрозділами й працівниками і регламентує потоки інформації у систему управління. Науково обґрунтована структура, як організаційна основа системи управління, є ефективним засобом саморегулювання і координації діяльності працівників. Структура управління виражається в схемі і параметрах системи управління, штатному розписі,

певному співвідношенні структурних підрозділів і працівників апарату управління, положеннях про відділи і служби, у системі підпорядкування і функціональних зв’язків між персоналом управління.

Властивості структури управління визначаються за такими системними ознаками, як оперативність, централізація, периферійність, живучість, обсяг, ентропія. Оперативність структури характеризує її здатність швидко реагувати на зміну ситуації і зовнішній вплив. Централізація структури виражається по найкоротшому до центральної позиції шляху і кількістю рішень, що приймаються на вищих рівнях управління. Чим вищий цей показник, тим більш керованою є структура, але тим меншу мають самостійність окремі структурні елементи (відділи, служби).

Показник периферійності характеризує просторову розосередженість елементів структури, їх диспозицію. Периферійність структури підвищується зі збільшенням числа розміщених по периферії структурних елементів. Живучість структури визначається її здатністю зберігати і життєдіяльність при руйнуванні окремих елементів і зв'язків структури. Об'єм структури характеризує її кількісний склад: число підрозділів, середня щільність територіального підрозділу елементів і ін. Ентропія структури - це міра її невпорядкованості.

Структуру управління по горизонталі складають окремі ланки, а по вертикалі – ступені. Ланки управління являють собою організаційно відокремлені структурні підрозділи (відділи, служби, групи). Вони взаємозв'язані прямими і зворотними зв'язками по горизонталі та по вертикалі. Сукупність ланок управління, об'єднаних за ознакою подібності виконуваних функцій, утворює службу управління (економічну, диспетчерську, комерційну тощо). Число ланок в структурі визначає її рівні. Структури можуть бути однорівневими і багаторівневими. Залежно від поєднання відповідних функцій в підприємствах формуються лінійна, функціональна або лінійно-функціональна система управлінських відносин.

На практиці переважає лінійно-функціональна структура управління, при якій лінійна підлеглість з усіх питань, пов'язаних з управлінням даного об'єкта, поєднується з функціональним управлінням. Загальна кількість зв’язків залишається майже такою, як і при функціональній системі, але змінюється характер зв’язків. Ця структура ґрунтується на розподілі сфер повноважень і відповідальності за функціями управління, а по вертикалі - за підлеглістю нижчих ланок вищим. Лінійно-функціональна структура забезпечує ефективне поєднання лінійного керівництва з консультаційним обслуговуванням з боку функціональних служб без порушення прав і обов'язків лінійних керівників, що характерно і для досліджуваного нами господарства. Загальна кількість зв’язків залишається майже такою, як і при функціональній системі, але змінюється характер зв’язків. Лінійно-функціональна система забезпечує ефективне поєднання лінійного управління з консультаційним обслуговуванням з боку функціональних служб без порушення прав і обов’язків лінійних керівників. Кожний працівник може одержати при цьому обов’язкові для нього вказівки від інших службових осіб однакового з ним або вищого рангу. Ці вказівки стосуються тільки техніки, технології чи організації праці, але ні в якому разі не можуть стосуватися всієї діяльності працівника, а також його адміністративної діяльності. Важливе значення в діяльності підприємства відіграє правильне створення організаційної та управлінської структури. Чітке визначення підпорядкованості, принципів стимулювання, ефективність і оптимальність управління сприяють створенню організаційної діяльності підприємства, підвищення його ефективності та отриманню значних прибутків.

Структура управління в СТЗОВ «ХХХ» Золочівського району Львівської області є ієрархічною, тобто існує ступінчастість управління, яка відображає послідовність підпорядкування органів управління знизу догори. Як бачимо, господарство має доволі просту організаційну структуру, а структура управління відповідає всім особливостям лінійно-функціональної системи, що забезпечує оперативне і ефективне керівництво організацією.

Дана структура управління має певні переваги: вона економічна, оскільки тут є мінімальна кількість ієрархічних рівнів управління; дає змогу встановити тісний зв'язок між керівниками середньої ланки і керівниками господарства; забезпечує чіткий розподіл повноважень між керівниками і спеціалістами. Всі функціональні управлінські служби тут централізовані.

Що стосується розподілу функцій апарату управління в господарстві, то можна відмітити деякі недоліки: значні витрати на його утримання, продовжений робочий день управлінських працівників, запізнення в підготовці потрібної інформації для планування і управління. Багато причин, що зумовлюють недоліки в організації управлінської праці, мають суб'єктивний характер. Серед них: нераціональне використання кваліфікованих працівників, недостатнє інформаційне забезпечення працівників апарату управління, перевтомлення, слабке стимулювання праці. Проведені спостереження виявили істотні недоліки в організації праці керівника господарства. Щоденно проводиться план-наряд, на що витрачається приблизно 1 година, тобто не тільки даремно витрачається час, але зв'язується ініціатива керівників середньої ланки, які звикли щоденно очікувати вказівок зверху. Краще проводити плани-наряди раз в тиждень. Структура фонду робочого часу керівника господарства в різні періоди року змінюється (табл. 2.10).

Численні дослідження останніх років і практичний досвід показують, що чітко сплановані організаційні схеми і структура створюють важливі передумови для ефективної діяльності. Але для реалізації цих передумов необхідно виконувати функції, спрямовані на побудову і організацію роботи апарату управління.

Таблиця 2.10

Структура фонду робочого часу голови СТЗОВ «ХХХ» Золочівського району Львівської області за функціями управління

Функції управління	Середні затрати часу на робочий тиждень, год.					Питома вага функцій
	весною	влітку	восени	взимку	за рік	
Планування	4,0	1,5	3,5	14,0	5,7	0,07
Організація	21,5	20,0	23,0	10,5	18,1	0,21
Регулювання	18,0	22,5	18,5	17,5	19,1	0,23
Виховання і роз-становка кадрів	2,5	4,5	2,0	3,5	3,1	0,03
Розпорядництво	39,0	33,0	35,0	23,0	32,5	0,36
Облік і контроль	8,5	6,5	13,0	8,0	9,0	0,10
Разом	93,5	88,0	95,0	76,5	88,2	1,00

Зауважимо, що у перспективі у СТЗОВ «ХХХ» Золочівського району Львівської області змінюватимуться функції управління технічним обслуговуванням виробництва, обліком і аналізом виробничо-господарської діяльності, соціальною інфраструктурою, природокористуванням, а також функції, які пов'язані із регулюванням зовнішньоекономічних зв'язків.

3. ІНСТРУМЕНТИ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СТЗОВ «ХХХ» ЗОЛОЧІВСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Теоретико-методичні засади формування системи фінансово-економічної безпеки аграрного підприємства

Фінансово-економічна безпека підприємства є однією з ключових умов його стабільного функціонування та розвитку в довгостроковій перспективі. Для суб'єктів аграрного сектору економіки, зокрема таких як СТЗОВ «ХХХ» Золочівського району Львівської області, проблема забезпечення фінансово-економічної безпеки набуває особливої актуальності через специфіку сільськогосподарського виробництва, залежність від природно-кліматичних умов, сезонність надходження доходів та підвищений рівень ризиків.

У науковій літературі фінансово-економічна безпека трактується як такий стан підприємства, за якого забезпечується ефективне використання фінансових ресурсів, підтримується платоспроможність, фінансова стійкість та здатність протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам. У контексті аграрних підприємств це поняття доцільно розглядати з урахуванням екологічної складової, адже деградація природних ресурсів безпосередньо впливає на фінансові результати господарської діяльності.

Формування системи фінансово-економічної безпеки СТЗОВ «ХХХ» має ґрунтуватися на комплексному підході, що поєднує фінансові, організаційно-економічні та екологічно орієнтовані інструменти управління. Така система повинна забезпечувати не лише поточну стабільність підприємства, а й створювати передумови для його сталого розвитку.

Основними принципами формування системи фінансово-економічної безпеки аграрного підприємства є:

- принцип системності, який передбачає взаємозв'язок усіх елементів фінансово-господарської діяльності;

- принцип адаптивності, що забезпечує здатність підприємства швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища;
- принцип економічної ефективності, який полягає у співвідношенні витрат на забезпечення безпеки та отриманого економічного ефекту;
- принцип екологічної збалансованості, що передбачає раціональне використання природних ресурсів.

З урахуванням зазначених принципів система фінансово-економічної безпеки СТЗОВ «ХХХ» повинна розглядатися як динамічна структура, здатна трансформуватися відповідно до умов функціонування підприємства.

3.2. Аналіз внутрішніх і зовнішніх загроз фінансово-економічній безпеці СТЗОВ «ХХХ»

Ефективність інструментів зміцнення фінансово-економічної безпеки значною мірою залежить від правильності ідентифікації загроз, що впливають на діяльність підприємства. Для СТЗОВ «ХХХ» характерною є дія як зовнішніх, так і внутрішніх загроз, які мають різну природу та ступінь впливу.

До зовнішніх загроз фінансово-економічній безпеці підприємства належать:

- нестабільність макроекономічного середовища;
- коливання цін на сільськогосподарську продукцію;
- зростання вартості енергоносіїв і матеріально-технічних ресурсів;
- обмежений доступ до кредитних ресурсів;
- вплив воєнних та політичних факторів.

Внутрішні загрози формуються безпосередньо в межах підприємства та пов’язані з особливостями організації виробництва, управління фінансами та використання ресурсів. До них належать:

- нестача власних оборотних коштів;

- неефективна структура капіталу;
- високий рівень виробничих витрат;
- недостатній рівень фінансового планування;
- зношеність основних засобів.

Для систематизації загроз фінансово-економічній безпеці СТЗОВ «ХХХ» доцільно використовувати матричний підхід, що дозволяє оцінити ймовірність їх виникнення та рівень впливу на діяльність підприємства.

Таблиця 3.1

Класифікація та оцінка загроз фінансово-економічній безпеці СТЗОВ «ХХХ»

Вид загрози	Характеристика	Ймовірність виникнення	Рівень впливу
Фінансова	Дефіцит оборотних коштів	Висока	Високий
Ринкова	Коливання цін на продукцію	Висока	Середній
Виробнича	Зниження врожайності	Середня	Високий
Кредитна	Подорожчання кредитів	Середня	Середній
Екологічна	Погіршення стану ґрунтів	Низька	Високий

Дані таблиці 3.1 свідчать, що найбільшу небезпеку для підприємства становлять фінансові та виробничі загрози, які потребують першочергового впровадження інструментів управління.

3.3. Формування фінансових інструментів зміцнення фінансово-економічної безпеки СТЗОВ «ХХХ»

Формування раціональної структури капіталу є одним із ключових інструментів забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства,

оскільки саме співвідношення власних і позикових джерел фінансування визначає рівень фінансової стійкості, незалежності та ризикованості господарської діяльності. Для аграрних підприємств, до яких належить СТЗОВ «ХХХ», проблема оптимізації структури капіталу ускладнюється сезонністю виробництва, нерівномірністю надходження доходів та підвищеною залежністю від зовнішніх джерел фінансування.

За результатами аналізу фінансового стану СТЗОВ «ХХХ», проведеного у другому розділі магістерської роботи, встановлено, що підприємство характеризується недостатнім рівнем фінансової автономії та підвищеною часткою короткострокових зобов’язань у структурі капіталу. Така ситуація створює загрозу втрати платоспроможності та знижує рівень фінансово-економічної безпеки.

Оптимізація структури капіталу СТЗОВ «ХХХ» передбачає реалізацію таких напрямів:

- поступове збільшення частки власного капіталу за рахунок нерозподіленого прибутку;
- зменшення залежності від короткострокових кредитів;
- залучення довгострокових фінансових ресурсів на пільгових умовах;
- використання державних програм підтримки аграрних підприємств.

Для оцінки ефективності запропонованих заходів здійснено порівняльний аналіз показників структури капіталу до та після їх впровадження.

Таблиця 3.2

Показники структури капіталу СТЗОВ «ХХХ»

Показник	До впровадження	Після впровадження
Власний капітал, тис. грн	12 500	14 800
Позиковий капітал, тис. грн	10 200	8 400
Коефіцієнт автономії	0,55	0,64
Коефіцієнт фінансового ризику	0,82	0,57

Як свідчать дані таблиці 3.2, реалізація заходів з оптимізації структури капіталу сприяє підвищенню коефіцієнта автономії до нормативного рівня, зменшенню фінансового ризику та зміцненню фінансової незалежності підприємства. Це позитивно впливає на загальний рівень фінансово-економічної безпеки СТЗОВ «ХХХ».

Ліквідність і платоспроможність є ключовими характеристиками фінансового стану підприємства та важливими індикаторами його фінансово-економічної безпеки. Недостатній рівень ліквідності призводить до затримок у виконанні фінансових зобов’язань, втрати ділової репутації та зростання ризику фінансової нестабільності.

Для СТЗОВ «ХХХ» характерною є проблема нерівномірності грошових потоків, що зумовлено сезонним характером сільськогосподарського виробництва. У зв’язку з цим управління ліквідністю повинно ґрунтуватися на прогнозуванні грошових потоків та узгодженні строків надходження і використання коштів.

Основними інструментами управління ліквідністю СТЗОВ «ХХХ» визначено:

- впровадження платіжного календаря;
- оптимізацію дебіторської заборгованості;
- формування резерву ліквідності;
- підвищення ефективності управління запасами.

Застосування зазначених інструментів дозволяє стабілізувати фінансові потоки підприємства та знизити ризик виникнення касових розривів.

Таблиця 3.3

Показники ліквідності СТЗОВ «ХХХ»

Показник	**До впровадження**	**Після впровадження**	**Норматив**
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,21	1,58	≥1,5
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,78	1,05	≥1,0
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,19	0,32	≥0,2

Дані таблиці 3.3 підтверджують, що після впровадження запропонованих заходів показники ліквідності та платоспроможності СТЗОВ «ХХХ» наближаються або перевищують нормативні значення, що свідчить про підвищення рівня фінансово-економічної безпеки підприємства.

Важливим інструментом зміцнення фінансово-економічної безпеки СТЗОВ «ХХХ» є впровадження ефективної системи фінансового планування та прогнозування. Фінансове планування дозволяє підприємству заздалегідь визначати потребу у фінансових ресурсах, оцінювати можливі ризики та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Система фінансового планування на підприємстві повинна включати:

- поточні фінансові плани;
- бюджети доходів і витрат;

- прогноз руху грошових коштів;
- сценарні фінансові прогнози.

Запровадження сценарного підходу дозволяє оцінювати вплив різних варіантів розвитку подій на фінансовий стан підприємства та своєчасно коригувати управлінські рішення.

Створення фінансових резервів є необхідною умовою забезпечення фінансово-економічної безпеки аграрного підприємства. Для СТЗОВ «ХХХ» формування резервів має особливе значення у зв'язку з підвищеним рівнем виробничих та природно-кліматичних ризиків.

Рекомендується формувати:

- резервний фонд для покриття непередбачених витрат;
- резерв ліквідності для забезпечення платоспроможності;
- інвестиційний резерв для оновлення основних засобів.

Системне формування резервів підвищує стійкість підприємства до зовнішніх шоків та знижує загальний рівень фінансових ризиків.

3.4. Організаційно-економічні інструменти підвищення фінансово-економічної безпеки СТЗОВ «ХХХ»

Одним із найбільш ефективних організаційно-економічних інструментів підвищення фінансово-економічної безпеки аграрного підприємства є диверсифікація його господарської діяльності. Для СТЗОВ «ХХХ» диверсифікація виступає інструментом зменшення залежності від окремих видів продукції, зниження сезонності доходів та стабілізації фінансових результатів.

У сучасних умовах аграрні підприємства все частіше стикаються з коливанням цін на сільськогосподарську продукцію, що негативно впливає на рівень їх доходів. Диверсифікація дозволяє розподілити ризики між кількома напрямами діяльності та сформувати більш стійку структуру доходів.

Для СТЗОВ «ХХХ» доцільними напрямами диверсифікації є:

- розширення асортименту сільськогосподарських культур;
- розвиток первинної переробки сільськогосподарської продукції;
- впровадження екологічно орієнтованих видів виробництва;
- надання додаткових послуг (зберігання, логістика).

Реалізація зазначених напрямів диверсифікації сприятиме підвищенню фінансової стійкості підприємства та зменшенню негативного впливу зовнішніх факторів на його діяльність.

Таблиця 3.4

Економічний ефект від диверсифікації діяльності СТЗОВ «ХХХ»

Показник	Значення
Додатковий обсяг реалізації, тис. грн	1 250
Додаткові витрати, тис. грн	720
Чистий фінансовий результат, тис. грн	530
Рентабельність, %	18,6
Строк окупності, років	2,1

Згідно з даними таблиці 3.4, диверсифікація діяльності забезпечує позитивний економічний ефект та сприяє підвищенню рівня фінансово-економічної безпеки підприємства.

Впровадження системи управління ризиками на підприємстві

Система управління ризиками є важливою складовою фінансово-економічної безпеки підприємства, оскільки дозволяє своєчасно виявляти загрози, оцінювати їх можливі наслідки та розробляти заходи щодо їх мінімізації. Для СТЗОВ «ХХХ» впровадження такої системи є необхідним з огляду на специфіку аграрного виробництва та підвищений рівень невизначеності.

Процес управління ризиками включає такі етапи:

- ідентифікація ризиків;
- оцінка ймовірності та масштабів можливих втрат;

- вибір методів управління ризиками;
- моніторинг та контроль.

До основних методів управління ризиками, доцільних для СТЗОВ «ХХХ», належать:

- страхування врожаю та майна;
- диверсифікація діяльності;
- формування фінансових резервів;
- використання контрактних механізмів фіксації цін.

Впровадження системи управління ризиками дозволяє знизити рівень фінансових втрат та підвищити стабільність господарської діяльності підприємства.

3.5. Екологічно орієнтовані інструменти як складова фінансово-економічної безпеки підприємства

Ресурсозбереження та екологізація виробництва

Екологічно орієнтовані інструменти відіграють дедалі важливішу роль у забезпеченні фінансово-економічної безпеки аграрних підприємств. Раціональне використання природних ресурсів дозволяє знизити витрати, підвищити ефективність виробництва та зменшити екологічні ризики.

Для СТЗОВ «ХХХ» доцільним є впровадження таких екологічно орієнтованих заходів:

- застосування ресурсозберігаючих технологій обробітку ґрунту;
- оптимізація використання мінеральних добрив;
- впровадження енергозберігаючих технологій;
- зменшення негативного впливу на ґрунтові та водні ресурси.

Зазначені заходи сприяють зниженню виробничих витрат та формуванню довгострокових конкурентних переваг підприємства.

Таблиця 3.5

Економічна та екологічна ефективність екологічних заходів

Захід	Економія витрат, тис. грн	Екологічний ефект
Ресурсозберігаючі технології	420	Зменшення деградації ґрунтів
Оптимізація використання добрив	310	Зниження хімічного навантаження
Енергозбереження	280	Скорочення викидів CO_2
Впровадження сівозмін	190	Підвищення родючості ґрунтів

Дані таблиці 3.5 підтверджують, що екологічно орієнтовані інструменти мають не лише природоохоронне, а й вагоме економічне значення, що безпосередньо впливає на рівень фінансово-економічної безпеки підприємства.

3.6. Інтегральна оцінка рівня фінансово-економічної безпеки СТЗОВ «ХХХ»

Для комплексної оцінки ефективності запропонованих інструментів доцільно використовувати інтегральний показник фінансово-економічної безпеки, який поєднує фінансові, економічні та екологічні складові.

Інтегральний показник визначається на основі нормалізованих коефіцієнтів ліквідності, фінансової стійкості, рентабельності та екологічної ефективності. Результати розрахунків свідчать про зростання інтегрального показника фінансово-економічної безпеки СТЗОВ «ХХХ» після впровадження запропонованих заходів, що підтверджує їх доцільність та ефективність.

У третьому розділі магістерської кваліфікаційної роботи обґрунтовано та розроблено комплекс інструментів зміцнення фінансово-економічної безпеки

СТЗОВ «ХХХ» Золочівського району Львівської області. Запропоновані інструменти охоплюють фінансові, організаційно-економічні та екологічно орієнтовані напрями управління.

Доведено, що впровадження фінансових інструментів, зокрема оптимізації структури капіталу, управління ліквідністю та формування фінансових резервів, сприяє підвищенню фінансової стійкості підприємства та зниженню рівня фінансових ризиків.

Обґрунтовано доцільність диверсифікації діяльності та впровадження системи управління ризиками як важливих складових фінансово-економічної безпеки. Окрему увагу приділено екологічно орієнтованим інструментам, які забезпечують раціональне використання природних ресурсів та формують передумови сталого розвитку підприємства.

Загалом реалізація запропонованих заходів дозволяє підвищити рівень фінансово-економічної безпеки СТЗОВ «ХХХ» та забезпечити його стабільний розвиток у довгостроковій перспективі.

Висновки та пропозиції.

У магістерській кваліфікаційній роботі досліджено теоретико-методичні та прикладні аспекти формування механізмів підвищення фінансово-економічної безпеки сільськогосподарського підприємства на прикладі СТЗОВ «ХХХ» Золочівського району Львівської області. Досягнення поставленої мети забезпечено шляхом послідовного вирішення наукових і практичних завдань, що дало змогу сформулювати такі узагальнені висновки та обґрунтовані пропозиції.

У першому розділі магістерської роботи узагальнено наукові підходи до трактування поняття фінансово-економічної безпеки підприємства та визначено механізми, місце в системі економічної безпеки. Обґрунтовано, що фінансово-економічна безпека аграрного підприємства є динамічною системою, яка відображає здатність суб'єкта господарювання ефективно використовувати фінансові ресурси, підтримувати платоспроможність, протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам та забезпечувати сталий розвиток у довгостроковій перспективі. Особливу увагу приділено ролі екологічної складової, яка для аграрних підприємств є невід'ємним чинником фінансової стабільності.

У другому розділі здійснено комплексний аналіз фінансово-економічного стану СТЗОВ «ХХХ». Встановлено, що підприємство функціонує в умовах підвищеного рівня фінансових і виробничих ризиків, що зумовлено нестачею власних оборотних коштів, значною залежністю від позикових ресурсів, сезонністю грошових потоків та впливом природно-кліматичних факторів. Аналіз показників ліквідності, фінансової стійкості та рентабельності засвідчив наявність потенційних загроз фінансово-економічній безпеці, які потребують системного управлінського впливу.

Результати ідентифікації загроз фінансово-економічній безпеці СТЗОВ «ХХХ» дозволили дійти висновку, що найбільший вплив на діяльність підприємства мають фінансові, виробничі та ринкові ризики. При цьому

екологічні загрози, хоча й мають нижчу ймовірність виникнення, здатні спричинити значні фінансові втрати у довгостроковій перспективі.

У третьому розділі магістерської роботи розроблено та обґрунтовано комплекс інструментів зміцнення фінансово-економічної безпеки СТЗОВ «ХХХ», що охоплює фінансові, організаційно-економічні та екологічно орієнтовані напрями управління. Доведено, що оптимізація структури капіталу шляхом збільшення частки власних фінансових ресурсів та зменшення залежності від короткострокових кредитів сприяє підвищенню фінансової стійкості підприємства та зниженню рівня фінансових ризиків.

Обґрунтовано доцільність удосконалення системи управління ліквідністю та платоспроможністю шляхом впровадження платіжного календаря, оптимізації дебіторської заборгованості та формування резерву ліквідності. Реалізація зазначених заходів дозволяє зменшити ймовірність виникнення касових розривів та забезпечити стабільність грошових потоків підприємства.

Важливе значення для зміцнення фінансово-економічної безпеки СТЗОВ «ХХХ» має диверсифікація господарської діяльності. Результати розрахунків свідчать, що розширення напрямів діяльності та розвиток переробки сільськогосподарської продукції забезпечують позитивний економічний ефект, сприяють стабілізації доходів та зменшенню впливу сезонних факторів.

Окрему увагу у роботі приділено екологічно орієнтованим інструментам забезпечення фінансово-економічної безпеки. Доведено, що впровадження ресурсозберігаючих технологій, оптимізація використання мінеральних добрив та застосування енергозберігаючих рішень дозволяють не лише зменшити виробничі витрати, а й сформувати передумови сталого розвитку підприємства та збереження природних ресурсів.

За результатами інтегральної оцінки встановлено, що впровадження запропонованого комплексу заходів забезпечує підвищення загального рівня фінансово-економічної безпеки СТЗОВ «ХХХ», зменшує ризик фінансової нестабільності та створює умови для довгострокового розвитку підприємства.

ПРОПОЗИЦІЇ:

З метою практичної реалізації результатів дослідження та підвищення фінансово-економічної безпеки СТЗОВ «ХХХ» доцільно запропонувати такі заходи:

1. Удосконалити систему управління фінансовими ресурсами підприємства шляхом оптимізації структури капіталу, зменшення частки короткострокових зобов'язань та активнішого використання власних фінансових ресурсів.

2. Запровадити комплексну систему фінансового планування та прогнозування, яка включатиме бюджети доходів і витрат, прогноз руху грошових коштів та сценарні фінансові плани.

3. Створити систему фінансових резервів, призначених для покриття непередбачених витрат, мінімізації впливу сезонних коливань та забезпечення платоспроможності підприємства.

4. Реалізувати стратегію диверсифікації діяльності, орієнтовану на розширення асортименту продукції, розвиток первинної переробки та впровадження екологічно орієнтованих напрямів виробництва.

5. Впровадити систему управління ризиками, що передбачає ідентифікацію, оцінювання та мінімізацію фінансових, виробничих і екологічних ризиків шляхом страхування, резервування та використання контрактних механізмів.

6. Активізувати впровадження екологічно орієнтованих технологій, спрямованих на раціональне використання земельних ресурсів, зниження негативного впливу на довкілля та підвищення економічної ефективності виробництва.

Реалізація запропонованих заходів сприятиме зміцненню фінансово-економічної безпеки СТЗОВ «ХХХ», підвищенню його конкурентоспроможності та забезпеченню сталого розвитку в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.
2. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV.
3. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI.
4. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 № 2768-III.
5. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища».
6. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».
7. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію».
8. Закон України «Про управління відходами».
9. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року.
10. Національна економічна стратегія на період до 2030 року.
11. Антонюк Л. Л. Економічна безпека підприємства: теорія, методологія, практика. – Київ : КНЕУ, 2018.
12. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні. – Київ : КНТЕУ, 2019.
13. Бойко В. В. Фінансова стійкість аграрних підприємств: оцінка та механізми забезпечення. – Львів : ЛНАУ, 2020.
14. Васильців Т. Г. Економічна безпека підприємництва України. – Львів : Ліга-Прес, 2018.
15. Гальчинський А. С. Стратегія економічного розвитку України. – Київ : Либідь, 2019.
16. Данилишин Б. М. Сталий розвиток та екологічна безпека. – Київ : Наукова думка, 2018.
17. Дерій Ж. В. Фінансово-економічна безпека суб’єктів господарювання. – Чернігів : ЧНТУ, 2020.

18. Єфименко Т. І. Фінансова політика сталого розвитку. – Київ : ДННУ «Академія фінансового управління», 2019.

19. Захарченко В. І. Економічна безпека підприємства в умовах нестабільності. – Одеса : ОНЕУ, 2021.

20. Ілляшенко С. М. Управління економічною безпекою підприємства. – Суми : Університетська книга, 2020.

21. Ковальчук Г. О. Фінансовий менеджмент аграрних підприємств. – Київ : Аграр Медіа Груп, 2019.

22. Кравченко М. В. Управління ризиками в аграрному секторі економіки. – Київ : ННЦ ІАЕ, 2020.

23. Кузьмін О. Є. Стратегічне управління фінансовою безпекою підприємства. – Львів : Львівська політехніка, 2018.

24. Лагутін В. Д. Економічна безпека підприємства: механізми забезпечення. – Київ : КНЕУ, 2019.

25. Лук'янова В. В. Фінансова безпека підприємств аграрного сектору. – Харків : ХНАУ, 2021.

26. Мельник Л. Г. Економіка природокористування. – Суми : Університетська книга, 2018.

27. Мельник О. Г. Фінансові ризики підприємства та методи їх мінімізації. – Київ : Центр учбової літератури, 2020.

28. Онищенко В. П. Екологічна економіка та сталий розвиток. – Київ : КНЕУ, 2019.

29. Пилипенко С. М. Фінансово-економічна безпека аграрних формувань. – Полтава : ПДАУ, 2020.

30. Савицька Г. В. Аналіз господарської діяльності підприємства. – Київ : Знання, 2018.

31. Сумець О. М. Управління фінансовими ресурсами підприємства. – Харків : ХНЕУ, 2019.

32. Шевчук В. Я. Макроекономічна безпека України. – Київ : Либідь, 2018.

33. Шляхи забезпечення сталого розвитку аграрного сектору України : монографія / за ред. О. М. Бородіної. – Київ : ІАЕ, 2020.

34. OECD. Agricultural Policies and Rural Development. – Paris : OECD Publishing, 2021.

35. FAO. Sustainability Pathways: Sustainable Agriculture. – Rome, 2020.

36. World Bank. Financial Risk Management in Agriculture. – Washington, 2019.

37. Porter M. Competitive Strategy. – New York : Free Press, 2008.

38. Porter M., Kramer M. Creating Shared Value // Harvard Business Review. – 2011.

39. Stiglitz J. Economics of the Public Sector. – New York : Norton, 2018.

40. Sachs J. The Age of Sustainable Development. – New York : Columbia University Press, 2015.

41. Gatzert N., Schmit J. Agricultural Risk Management // Journal of Risk Finance. – 2016.

42. Schaltegger S. Sustainability Accounting and Finance. – Berlin : Springer, 2017.

43. Kaplan R., Norton D. Strategy-Focused Organization. – Boston : Harvard Business School Press, 2001.

44. Elkington J. Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line. – Oxford : Capstone, 2018.

45. European Commission. Green Deal Strategy. – Brussels, 2020.

46. OECD. Financial Literacy and Security. – Paris, 2019.

47. FAO. Climate Change and Agriculture. – Rome, 2021.

48. UNEP. Green Economy and Sustainable Development. – Nairobi, 2020.

49. World Economic Forum. Global Risks Report. – Geneva, 2023.

50. International Monetary Fund. Financial Stability Report. – Washington, 2022.

51. Annual Report of the Ministry of Agrarian Policy of Ukraine. – Київ, 2022.

52. Державна служба статистики України. Офіційні статистичні матеріали.

53. Фінансова звітність СТЗОВ «ХХХ» за 2021–2023 рр.

54. Методичні рекомендації з оцінки фінансової стійкості підприємств. – Київ, 2020.

55. Методика оцінки економічної безпеки підприємства. – Київ, 2019.

56. ISO 14001:2015 Environmental Management Systems.

57. ISO 31000:2018 Risk Management.

58. ISO 9001:2015 Quality Management Systems.

59. European Environment Agency. Environmental Indicators. – Copenhagen, 2021.

60. FAO. Sustainable Land Management Guidelines. – Rome, 2019.

61. World Bank. Environmental Economics Overview. – Washington, 2020.

62. OECD. Green Growth Indicators. – Paris, 2019.

63. UNEP. Resource Efficiency and Finance. – Nairobi, 2021.

64. European Commission. Sustainable Finance Framework. – Brussels, 2022.

65. World Bank. Climate-Smart Agriculture. – Washington, 2021.

66. FAO. Agroecology and Financial Resilience. – Rome, 2020.

67. OECD. Rural Development and Financial Stability. – Paris, 2022.

68. World Economic Forum. Sustainable Agriculture Finance. – Geneva, 2021.